

Νιόβη Ολυμπίου 2015

Διαμάχη και
φυλετική συναίσθηση
στον *Συντηρητή* της
Γκόρντιμερ

ΔΙΑΜΑΧΗ ΚΑΙ ΦΥΛΕΤΙΚΗ ΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ ΣΤΟΝ ΣΥΝΤΗΡΗΤΗ ΤΗΣ ΓΚΟΡΝΤΙΜΕΡ

Νιόβη Ολυμπίου

Περίληψη

Η εργασία ερευνά διαφοροποιήσεις ως προς τον τρόπο που εγγράφονται κοινωνικό-πολιτικά στοιχεία στις δύο μεταφράσεις (1992, 2010) του *The Conservationist* (*Ο Συντηρητής*, 1974). Εξετάζονται θεματικές όπως η περιγραφή του γεωγραφικού χώρου και της οριοθέτησης, οι σχέσεις λευκών-μαύρων, η αναπαράσταση των μαύρων, οι σχέσεις μεταξύ των λευκών. Ο σκοπός είναι να εντοπιστούν μετατοπίσεις στον τρόπο που ανασυνθέτουν οι ελληνικές μεταφράσεις τις συγκεκριμένες θεματικές. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι υπάρχει διαφορά και συγκεκριμένα μια τάση της δεύτερης μετάφρασης να φέρνει στην επιφάνεια θέματα εξουσίας και ανισότητας σε μεγαλύτερο βαθμό από την πρώτη μετάφραση. Αυτή η εργασία διερευνά θέματα σχέσεων εξουσίας σε μια κοινωνία και πως αυτές συντελούν στην διαμόρφωση ταυτοτήτων μετά το τέλος του Άπαρτχάιτ, στην Νότια Αφρική.

Λέξεις-κλειδιά

Γκόρντιμερ, Νότια Αφρική, Άπαρτχάιτ, κοινωνική ιεραρχία, σχέσεις λευκών-μαύρων, κράτος, διαπροσωπική εγγύτητα

1. Το έργο και η πραγματικότητα της εποχής του Άπαρτχάιτ

Η ιστορία εκτυλίσσεται στη Νότια Αφρική τη δεκαετία του 1970, μια χώρα υπό το καθεστώς του Άπαρτχάιτ απομονωμένη διεθνώς και υπό το βάρος οικονομικών κυρώσεων. Το βιβλίο ξεκινά με την ανακάλυψη ενός ανώνυμου μαύρου νεκρού στη φάρμα του Μέρινγκ. Ο Μέρινγκ είναι ένας λευκός, ευκατάστατος Νοτιοαφρικανός, εκφραστής του κατεστημένου, συνηθισμένος να αποκτά οτιδήποτε θελήσει

με το χρήμα ή απλώς με το χρώμα του δέρματός του (απλά και μόνο επειδή είναι λευκός). Έχει αγοράσει αυτή τη γη ως ένα καταφύγιο από την πόλη, ευελπιστώντας να τη χρησιμοποιεί ως μέρος συναντήσεων με τη λευκή, αριστερή, ερωμένη του (Ogungbesan, 111). Αυτή η γυναίκα είναι το αντίθετο του Μέρινγκ, μια αγωνίστρια ενάντια στο status quo της χώρας, που πιστεύει ότι οι ριζικές αλλαγές είναι αναγκαίες. Οι ιδέες της έρχονται σε πλήρη αντίθεση με την αντίληψη του Μέρινγκ περί πραγμάτων που φαίνεται να βρίσκει τις παρούσες κοινωνικές αντιθέσεις ως αποδεκτές και τις φυλετικές ανισότητες ως φυσικές. Γι' αυτόν η αλλαγή είναι ανεπιθύμητη και ίσως ακατανόητη. Επιθυμεί να συντηρεί τα πάντα, από την πολιτική κατάσταση μέχρι και το παραμικρό κομμάτι της φάρμας του, τα μικρά αυγά φραγκόκοτας που έχουν στα χέρια τους κάποια μικρά μαυράκια και παίζουν (Ogungbesan, 112). Ως εκ τούτου, σιγά σιγά απομονώνεται όχι μόνο από την ερωμένη του, που αναγκάζεται να διαφύγει στο εξωτερικό για να μην συλληφθεί, αλλά και από την πρώην γυναίκα του που τον έχει εγκαταλείψει και είναι παντρεμένη στην Αμερική και από τον γιο του που, ενώ έχει την κηδεμονία του, ο τελευταίος επιλέγει τελικά να ζήσει με την μητέρα του. Ο γιος φεύγει, αφ' ενός για να αποφύγει τη στρατιωτική θητεία και αφετέρου γιατί είναι κι αυτός μέλος της γενιάς των seventies, νέος, επαναστάτης, ανοιχτός σε νέες και εναλλακτικές ιδέες και αντίθετος σε ό,τι πρεσβεύει ο πατέρας του, αντιπροσωπεύοντας την παλιά Νότια Αφρική. Εν τέλει, απομακρύνεται απ' όλους ακόμα και από τους πλούσιους λευκούς φίλους του στην πόλη και καταλήγει μόνος. Η Γκόρντιμερ μας βάζει κατευθείαν στο μυαλό του Μέρινγκ που με μονολόγους και αλληπάλληλες εσωτερικές αναδρομές στο παρελθόν μας παρουσιάζει τον χαρακτήρα του σε σχέση με τους ανθρώπους και το περιβάλλον γύρω του (Hill, Jordison, BookRags). Το έργο αποτελεί μια αλληγορία (Ogungbesan, 111-112). Η φάρμα αντιπροσωπεύει τη χώρα ως αντικείμενο διεκδίκησης μεταξύ λευκών και μαύρων και οι διάφοροι χαρακτήρες αντιπροσωπεύουν τις αντικρουόμενες δυνάμεις της εποχής: ο Μέρινγκ τη λευκή αστική τάξη, η ερωμένη του την αριστερή αντίσταση, ο γιος του τη νέα, επαναστατική γενιά, ο επιστάτης της φάρμας τους κληρονόμους της γης.

Το βιβλίο εκδόθηκε το 1974 στη Νότια Αφρική κερδίζοντας το βραβείο Booker την ίδια χρονιά. Η έρευνα μελετά δύο ελληνικές μεταφράσεις του βιβλίου που απέχουν 18 χρόνια, θεωρώντας ότι σε αυτό το διάστημα έχουν υπάρξει αλλαγές στην κοινωνία υποδοχής οι οποίες εγγράφονται στις μεταφράσεις. Τα δείγματα για την εργασία έχουν αντληθεί από τα δύο πρώτα κεφάλαια του βιβλίου και από άλλα δύο ενδιάμεσα. Η πρώτη είναι του 1992 από την Γιάννα Μυράτ και η δεύτερη του 2010 από την Τόνια Κοβαλένκο.

- KA Nadine Gordimer, *The Conservationist*, Great Britain: Jonathan Cape editions 1974
- KY1 Ναντίν Γκόρντιμερ, *Ο Συντηρητής, ουτοπίες ενός ρεαλιστή*, Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη 1992 (Μετάφραση Γιάννας Μυράτ)
- KY2 Ναντίν Γκόρντιμερ, *Ο Συντηρητής*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη 2010

2. Ιδιοκτησία, οριοθέτηση και διαμάχη

Οι δύο μεταφράσεις φαίνεται να διαφέρουν αρκετά ως προς την κατασκευή της έννοιας της ιδιοκτησίας και των ορίων, ιδιαίτερα όταν περιγράφονται φυσικά και γεωγραφικά μέρη. Στην απόδοση ορισμένων εκφράσεων και όρων το KY1 δείχνει να υιοθετεί μια πιο ουδέτερη στάση σ' αυτό το θέμα, χρησιμοποιώντας λέξεις που δεν αποδίδουν τόσο έντονα την έννοια της περιχαράκωσης. Σε αντίθεση το KY2 δείχνει την τάση να έχει μια ιδιαίτερη προτίμηση σε επιλογές που υπερτονίζουν τα όρια και την ιδιοκτησία και κατ' επέκταση την καταπάτησή της, χρησιμοποιώντας όρους παρμένους από τη στρατιωτική ορολογία: *οχυρό, κατακτηθεί, εισβολέα*.

Στα παραδείγματα 1-3 η δεύτερη μετάφραση φαίνεται να επιλέγει όρους που δηλώνουν σαφή όρια και την περιχαράκωση του χώρου, όπως η φράση του KY2 *αδύναμο οχυρό* σε αντίθεση με τη φράση του KY1 *αδυνατισμένες ρίζες, φυσικό φράχτη* (KY2) σε αντίθεση με την επιλογή *η γη κάποιου άλλου* (KY1) και το *όρια του φράχτη* (KY2) αντί του *συρματόπλεγμα* (KY1).

Παράδειγμα 1

KA the river is extraordinarily strong...already it seems to be ma-

king the new paths possible for it through the *weakened foothold* of destroyed reeds (σ. 95).

(το ποτάμι είναι εξαιρετικά δυνατό... ήδη φαίνεται να φτιάχνει καινούρια μονοπάτια μέσα από τις αδυνατισμένες ρίζες των κατεστραμμένων καλαμιών)

- KY1 το ποτάμι είναι εξαιρετικά δυνατό... φαίνεται ότι έχει κιόλας αρχίσει να φτιάχνει τα καινούρια του περάσματα μέσα από τις *αδυνατισμένες ρίζες* των κατεστραμμένων καλαμιών (σ. 113)
- KY2 το ποτάμι έχει μια εκπληκτική δύναμη... μοιάζει κιόλας να προετοιμάζει τις καινούριες διόδους του μέσα από το *αδύναμο οχυρό* των κατεστραμμένων καλαμιών (σ. 110)

Παράδειγμα 2

KA ...which is the rise of the ground again and *someone else's land*... (σ. 14)

(όπου το έδαφος ανηφορίζει ξανά και η γη κάποιου άλλου...)

- KY1 το έδαφος ανηφορίζει ξανά κι αρχίζει η γη κάποιου άλλου (σ. 16)
- KY2 όπου δημιουργούν ένα *φυσικό φράχτη* (σ. 18)

Παράδειγμα 3

KA the row of houses were not yet built to the *boundary* (σ. 24)

(οι σειρές των σπιτιών δεν είχαν ακόμα φτάσει το όριο)

- KY1 τα σπίτια... δεν έφταναν μέχρι το *συρματόπλεγμα* (σ. 28)
- KY2 οι γραμμές των σπιτιών δεν είχαν αγγίξει ακόμα τα *όρια του φράχτη* (σ. 30)

Παρομοίως, στο παράδειγμα 4 όπου ο Μέρινγκ πάει μαζί με τον Ιάκωβο, τον μαύρο επιστάτη του, να δουν το πτώμα που κείται κοντά στο ποτάμι διαφαίνεται στη M2 μια εντονότερα αρνητική αντίληψη της ύπαρξης του πτώματος απ' ότι στο KY1. Το KY2 χρησιμοποιώντας τον όρο *εισβολέα* αντιλαμβάνεται την ύπαρξη του πτώματος ως απειλή και καταπάτηση της ξένης γης σε αντίθεση με το *παρείσακτο* που αναφέρεται σε κάποιον ίσως ενοχλητικό που βρίσκεται κάπου που δεν ανήκει.

Παράδειγμα 4

- KA his determined back in the blue overalls, collar standing away from slightly bent neck, is leading to the *intruder* (σ. 13)
(η αποφασιστική πλάτη του με τη μπλε φόρμα εργασίας, το κολάρο να προεξέχει ελαφρά απ' τον κυρτό αυχένα, τον οδηγεί στον εισβολέα.)
- KY1 η αποφασιστική πλάτη του με τη μπλε φόρμα, το κολάρο να στέκεται μακριά απ' τον ελαφρά κυρτό λαιμό, τον οδηγεί προς τον *παρείσακτο* (σ. 14)
- KY2 η αποφασιστική πλάτη του μες στη μπλε φόρμα, με το κολάρο να προεξέχει λίγο απ' τον σκυφτό λαιμό, οδηγεί προς τον *εισβολέα* (σ. 16)

Μια ακόμα μετατόπιση αφορά την χειριστική δύναμη του λόγου. Το ακόλουθο παράδειγμα είναι από μια διαφήμιση που ακούγεται. Το KY2 φαίνεται να δείχνει μια τάση προβολής της φωνής της αντίστασης ενάντια στις κακόβουλες προθέσεις. Γίνεται φανερό από τη φράση του KY2 *παρπλανητικά πειστική φωνή* που δημιουργεί πιο ξεκάθαρα μια τάση αντίστασης στην κυρίαρχη ιδεολογία. Σε αντίθεση η φράση του KY1 *προτρπτική φωνή* είναι πιο κοντά στην απόδοση της αρχικής φράσης *cooly persuasive voice*.

Παράδειγμα 5

- KA a *cooly persuasive voice* blaring a commercial jingle is coming out of the sky (σ. 13)
(μια επιφυλακτικά πειστική φωνή αναγγέλοντας μια διαφήμιση έρχεται από τον ουρανό)
- KY1 Μέσ' απ' τον ουρανό, απ' την κατεύθυνση του περιβόλου, έρχεται μια κάπως *προτρπτική φωνή* που αναγγέλλει μια διαφήμιση... (σ. 15)
- KY2 Από τη μεριά του καταυλισμού, μια *παρπλανητικά πειστική φωνή*, που λες και έρχεται από τον ουρανό, διαλαλεί εκκωφαντικά (σ. 17)

Η επίγνωση της αδικίας φαίνεται και πάλι να είναι πιο ευδιάκριτη στη δεύτερη εκδοχή του παραδείγματος που ακολουθεί. Ο Μέρινγκ έχει μια τηλεφωνική συνομιλία με ένα αστυνομικό της περιοχής και

τον ενημερώνει για την ύπαρξη του νεκρού άντρα στη φάρμα του, ζητώντας να στείλουν κάποιον εκεί για τις απαραίτητες διαδικασίες. Όμως, ο αστυνομικός είναι μόνος στο τμήμα και δεν μπορεί να εγκαταλείψει το πόστο του. Ως εκ τούτου, στο ΚΥ2 χρησιμοποιείται το *καλοπροαίρετη αγανάκτηση*, το οποίο υποδηλώνει δικαιολογημένο θυμό, αντί της *καλοπροαίρετης απόγνωσης* στο ΚΥ1.

Παράδειγμα 6

- KA there is a blowing noise, abrupt, at the other end, air is expelled in *good-natured exasperation* (σ. 17)
(ακούγεται ένα ξεφύσημα, κοφτό, απ' την άλλη άκρη της γραμμής, αέρας που βγαίνει από καλοπροαίρετη απόγνωση)
- ΚΥ1 Απ' την άλλη άκρη της γραμμής ακούγεται ένα ξεφύσημα, απότομο, αέρας που αποβάλλεται από καλοπροαίρετη απόγνωση. (σ. 19)
- ΚΥ2 Από την άλλη άκρη της γραμμής ακούγεται ένα κοφτό φύσημα- ένα στόμα που ξεφυσά με καλοπροαίρετη αγανάκτηση. (σ. 21)

Ένα ακόμα παράδειγμα που αντανακλά τις παραπάνω διαφορές είναι και το ακόλουθο. Ο Μέρινγκ φτάνοντας στη φάρμα βλέπει τον επιστάτη. Το ΚΥ2 αποδίδει το χαμόγελο ως *χαιρέκακο*, δηλωτικό μικροπρέπειας ή κακίας ενώ το ΚΥ1, πιο κοντά στο πρωτότυπο, χρησιμοποιεί το *αμήχανο* (δηλωτικό κάποιου που βρίσκεται σε δύσκολη θέση και όχι απαραίτητα κακόβουλου)

Παράδειγμα 7

- KA the farmer gives himself a little impatient, almost *embarrassed snigger* (σ. 11)
(ο κτηματίας βγάζει ένα μικρό ανυπόμονο, σχεδόν αμήχανο γελάκι...)
- ΚΥ1 ο ιδιοκτήτης της φάρμας σκάει ένα ανυπόμονο, σχεδόν αμήχανο γελάκι και συνεχίζει να προχωρεί... (σ. 12)
- ΚΥ2 ο κτηματίας βγάζει ένα *χαιρέκακο ανυπόμονο γελάκι* - και συνεχίζει... (σ. 14)

Το ΚΥ2 φαίνεται να έχει μεγαλύτερη επίγνωση των δυνάμεων αντίστασης στην κυρίαρχη ιδεολογία της νοτιοαφρικάνικης κοινωνίας κι ως εκ τούτου επιχειρεί να επιβάλλει την επικοινωνιακή δυναμική του κειμένου στο περιβάλλον υποδοχής.

3. Επίγνωση φυλετικών ανισοτήτων και σχέσεις λευκών-μαύρων

Μια άλλη θεματική που αναπαρίσταται διαφορετικά αφορά την έννοια της ιεραρχίας και των σχέσεων λευκών και μαύρων. Η πρώτη διαφορά, που φαίνεται συστηματικά και στις δύο μεταφράσεις είναι η απόδοση της επιλογής *baas* (αφεντικό στα Αφρικάανς) που χρησιμοποιούν οι εργάτες ως προσφώνηση για τον Μέρινγκ στο ΚΑ. Στο ΚΥ1 βλέπουμε να προτιμάται ο όρος *αφεντικό* δηλαδή αυτός που έχει μια επιχείρηση και προσλαμβάνει εργάτες ή υπαλλήλους. Ως εκ τούτου παραπέμπει σε περισσότερο επαγγελματική σχέση ανάμεσα στον Μέρινγκ και στους μαύρους που εργάζονται στη φάρμα. Το ΚΥ2 προτιμά τον όρο *αφέντη* που ξεφεύγει από τα επαγγελματικά όρια και δηλώνει κάποιον που έχει απόλυτη εξουσία ή αυτός που έχει στη δούλεψή του υπηρετικό προσωπικό ή δούλους. Άρα το ΚΥ2 μάλλον δίνει μεγαλύτερη έμφαση στις κοινωνικό-πολιτικές διαστάσεις αυτής της σχέσης, τονίζοντας τον βαθμό ανισότητας.

Παράδειγμα 8

ΚΑ the man is there. You can see, still there, *master*, come I show you where is it. (σ. 13)

(ο άντρας είναι εκεί. Μπορείς να δεις, ακόμα εκεί, αφέντη, έλα σου δείξω που είναι)

ΚΥ1 Ο άντρας είναι εκεί. Μπορείς δεις, αφεντικό, έλα να σου δείξω που. (σ. 14)

ΚΥ2 εκεί είναι ο πεθαμένος. Τον δεις, αφέντη, εκεί είναι ακόμα, έλα, σου δείξω που. (σ. 16)

Το επόμενο παράδειγμα προέρχεται από τις σκέψεις του ίδιου του Μέρινγκ όσον αφορά του μαύρους που εργάζονται στην περιοχή χωρίς το ειδικό πάσο. Ενώ το ΚΥ1 χρησιμοποιεί το *άνθρωποι*, το ΚΥ2 προτιμά την έκφραση *από δαύτους* που δηλώνει μια υποτιμητική αντίληψη και μια μεγαλύτερη απόσταση εξουσίας.

Παράδειγμα 9

- ΚΑ a hundred and fifty *thousand of them* living there (σ. 28)
(εκατόν πενήντα χιλιάδες από αυτούς ζουν εκεί)
- ΚΥ1 κάπου εκατόν πενήντα χιλιάδες *άνθρωποι* ζουν εκεί πέρα (σ. 32)
- ΚΥ2 εκατόν πενήντα χιλιάδες *από δαύτους* ζουν εκεί πέρα (σ. 34)

Στο επόμενο παράδειγμα, οι επιλογές του ΚΥ1 *άντρας* και *πιστός φιλαράκος* υποδηλώνουν μια πιο κοντινή και φιλική σχέση μεταξύ του κτηματία και των εργατών, ενώ οι επιλογές του ΚΥ2 *εργάτης* και *πιστός υποτακτικός* εστιάζουν περισσότερο στην επαγγελματική σχέση με τον αφέντη και την κοινωνικά υποδεέστερη θέση τους.

Παράδειγμα 10

- ΚΑ how could the *man* know already he is wanted? (σ. 11)
(*πώς μπορεί ήδη να ήξερε ο άντρας τι ήθελε αυτός;*)
- ΚΥ1 είναι δυνατόν ο *άντρας* να έχει κιόλας πληροφορηθεί (σ. 12)
- ΚΥ2 πώς είναι δυνατόν να ξέρει ο *εργάτης*; (σ. 14)

Παράδειγμα 11

- ΚΑ Jacobus, looking down from it, always vigilant in his own interest no matter what a *loyal old devil* he seems to be, turns his attention (σ. 144)
(*ο Ιάκωβος, πάντοτε σε εγρήγορση για θέματα που αφορούν τον ίδιο, άσχετα με το πόσο πιστός διαβολάκος δείχνει, στρέφει την προσοχή τους...*)
- ΚΥ1 Ο Ιάκωβος, έχοντας πάντα το νου του στα θέματα που αφορούν το δικό του συμφέρον, άσχετα με το πόσο πιστός φιλαράκος μπορεί να είναι, αλλάζει κουβέντα (σ. 170)
- ΚΥ2 Ο Ιάκωβος εποπτεύει, μονίμως σε εγρήγορση, για το δικό του συμφέρον, όσο κι αν δίνει την εντύπωση πόσο πιστός υποτακτικός είναι και στρέφει τη συζήτηση εκεί όπου θέλει. (σ. 166)

Παρ' όλα αυτά μπορούμε να διακρίνουμε και κάποια ανατρεπτικά παραδείγματα και στις δύο εκδοχές, που όμως δεν ανατρούν τη γενική τάση που δείχνουν οι δυο μεταφράσεις. Επί παραδείγματι στο

ΚΥ1 υπάρχει η φράση *οι μπόις μου* (με επεξήγηση στην υποσημείωση ότι είναι η λέξη που χρησιμοποιούσαν για να αναφερθούν στους εργάτες τους *-τα αγόρια μου*). Στο ΚΥ2 όμως χρησιμοποιείται η φράση *οι δικοί μου* που ίσως να είναι λιγότερο υποτιμητικό και να μην παραπέμπει τόσο σε ιεραρχία. Όπως επίσης και η χρήση της λέξης *παιδί* στο ΚΥ1 αντί του *άντρα* στο ΚΥ2, αναφερόμενες στο παραπάνω πλαίσιο. Αυτά όμως τα παραδείγματα φαίνεται να είναι μεμονωμένα.

Μια ακόμη σημαντική μετατόπιση αφορά στην αναπαράσταση του λόγου των μαύρων. Δεδομένου ότι η μαύρη πλειοψηφία στην Νότια Αφρική ήταν σχεδόν αγράμματοι όταν έπρεπε να χρησιμοποιήσουν μια δεύτερη ή ξένη προς αυτούς γλώσσα, τα αγγλικά, για να επικοινωνήσουν με τους λευκούς έκαναν χρήση περιορισμένου λεξιλογίου και ο λόγος τους συνήθως χαρακτηριζόταν από γραμματικά και συντακτικά λάθη καθώς και παραλήψεις. Αυτή η αδυναμία στην επικοινωνία που υπάρχει στο ΚΑ εγγράφεται στο ΚΥ1 ενώ στο ΚΥ2 βλέπουμε μια συνεχή και σωστή, γραμματικά και συντακτικά, αναπαράσταση της ομιλίας των μαύρων.

Παράδειγμα 12

ΚΑ He's there, there. The white one *send* the native policeman to find me in my house, *he's ask* for a spade. They dig and they put him in, down there, where we *was*, Sunday. *Then they go away. They don't see me, they don't tell me nothing* (σ. 27)

(είναι εκεί,κει. Ο λευκός **στείλει** τον μαύρο αστυνομικό να βρει εμένα στο σπίτι μου, αυτός **ρωτά** για φτυάρι. Σκάβουν και τον βάζουν μέσα, εκεί κάτω, εκεί που εμείς **είναι**, την Κυριακή. Μετά φεύγουν. Δεν βλέπουν εμένα, λένε σ' εμένα τίποτα)

ΚΥ1 ο λευκός αστυνόμος στέλνει ιθαγενή βρει εμένα σπίτι μου και ζητάει ένα φτυάρι. Σκάβουν και βάζουν εκείνον μέσα, εκεί κάτω, εκεί που εμείς ήμαστε την Κυριακή. Ύστερα αυτοί φεύγουν. Δεν βλέπουν εμένα, δεν λένε εμένα τίποτα (σ. 30)

ΚΥ2 είναι εκεί, εκεί. Ο λευκός έστειλε τον μαύρο αστυνομικό να με βρει στο σπίτι μου- μου ζήτησε φτυάρι. Σκάψανε και τον έβαλαν εκεί, εκεί που τον βρήκαμε την Κυριακή. Μετά φύγανε. Δεν ξαναήρθαν, ούτε είπαν τίποτα (σ. 32)

Παράδειγμα 13

- ΚΑ in the night *he's go* over there to the other farm, the Dutchman's farm, to look for his brother. Somebody come fetch him late in the night; I think *more than eleven*... (σ. 91)
(μες στη νύχτα αυτός *έχει πηγαίνει* εκεί πέρα στην άλλη φάρμα, τη φάρμα του Ολλανδού, να φάξει τον αδερφό του. Κάποιος έρχεται *τον πάρει* τη νύχτα· νομίζω πάνω από έντεκα)
- ΚΥ1 τη νύχτα πηγαίνει εκεί, στην άλλη φάρμα, στη φάρμα του Ολλανδού. Κάποιος έρχεται να τον πάρει... νομίζω αργότερα από έντεκα... ναι (σ. 104)
- ΚΥ2 πήγε βράδυ στην άλλη φάρμα, τη φάρμα του Ολλανδού, να βρει τον αδελφό του. Ήρθαν κάτι τύποι και τον πήραν, νύχτα μετά τις έντεκα ήταν νομίζω (σ. 103)

Το ΚΥ2 σε αυτό το ζήτημα προτιμά να μετριάξει την επίγνωση φυλετικών ανισοτήτων και/ή ρατσιστικής απεικόνισης των μαύρων. Έτσι το ΚΥ2 θολώνει την ανισοροπία δυνάμεων ενώ το ΚΥ1 την προβάλλει. Η Μαγγίνα εντοπίζει μια παρόμοια διαχείριση της ομιλίας των μαύρων στο αποικιακό πλαίσιο της νουβέλας του Κόνραντ *Στην Καρδιά του Σκότους*, (2013 σελ. 179 στον παρόντα τόμο). Όπως εξηγεί η Μαγγίνα οι δύο μεταφράσεις δείχνουν μια πρόθεση να κάνουν πιο ισχυρή την αναπαράσταση των ιθαγενών.

4. Κρατική εξουσία και η επίγνωση του ανήκειν

Μια ακόμα θεματική που τυγχάνει διαφορετικής αντιμετώπισης από τις δύο εκδοχές είναι αυτή της αναπαράστασης τους κράτους και του κρατικού μηχανισμού. Το ΚΥ1 ακολουθώντας πιο πιστά το ΚΑ πολλές φορές δεν κάνει άμεση αναφορά στους κρατικούς μηχανισμούς και αν κάνει, είναι με τρόπο γενικά πιο ουδέτερο από το ΚΥ2. Το παρακάτω παράδειγμα είναι από τη σκηνή όπου ο Μέρινγκ συλλογίζεται ότι μπορεί να τον καλέσουν για μάρτυρα σε σχέση με τον νεκρό που βρέθηκε. Το καταραμένα πταισματοδικεία του ΚΥ2 έχει πιο αρνητική χροιά από το άθλιες αίθουσες του ΚΥ1 και ίσως υποδηλώνει μια περιφρόνηση προς τα κέντρα εξουσίας.

Παράδειγμα 14

- KA a day or even days wasted hanging about the *bloody* magistrate's court waiting to say he knows nothing (σ. 28)
(μια ή ακόμα και περισσότερες μέρες χαμένες, να τριγυρνάει στα αναθεματισμένα ειρηνοδικεία περιμένοντας να πει ότι δεν ξέρει τίποτα)
- KY1 μία η ακόμα και περισσότερες μέρες χαμένες μέσα στις άθλιες αίθουσες των δικαστηρίων περιμένοντας να πε ότι δεν ξέρει τίποτα (σ. 32)
- KY2 μια ολόκληρη μέρα, ίσως και παραπάνω μέρες, να περιμένει στα *καταραμένα* πταισματοδικεία *τους*, μόνο και μόνο για να δηλώσει ότι δεν γνωρίζει τίποτα (σ. 34)

Αν και δεν έχουν εντοπιστεί πολλές τέτοιες μετατοπίσεις στο υπό εξέταση δείγμα, φαίνονται να συμβάλλουν στην αφήγηση της αντίστασης που τονίζει το KY2.

Η αίσθηση του ότι αποτελούν μέλη της ίδιας ομάδας δομείται μέσω της διαπροσωπικής εγγύτητας μεταξύ των λευκών. Οι συζητήσεις που ακολουθούν όταν επισκέπτεται τον Μέρινγκ ένας γείτονας με την οικογένειά του, καταγράφουν διαφορετικά επίπεδα διαπροσωπικής εγγύτητας στις δύο εκδοχές. Στο KY1 οι ομιλητές διατηρούν μια απόσταση ενώ στο KY2 σημειώνεται ένας πιο προσωπικός τόνος μέσω της χρήσης του β' ενικού. Το KY2 υποθέτει ότι δύο άντρες που τυγχάνει να είναι γείτονες δεν θα χρησιμοποιούσαν το β' πληθυντικό μεταξύ τους, εάν είχαν επίγνωση ότι ανήκουν στην ίδια ομάδα.

Παράδειγμα 15

- KA but what I wanted to ask- you can p'raps do me a favour, you know (σ. 53)
(αλλά αυτό που ήθελα να ρωτήσω- ίσως θα **μπορούσατε** να μου κάνετε μια χάρη, ξέρετε)
- KY1 Θέλω να σας ζητήσω μια χάρη- ίσως **μπορέσετε** να μου κάνετε μια εξυπηρέτηση (σ. 61)
- KY2 Αυτό όμως που ήθελα να ζητήσω- ίσως **μπορείς** να κάνεις κάτι για μένα (σ. 61)

Οι διαφορές που διαφαινονται μεταξύ των δύο εκδοχών αφορούν στον τρόπο απόδοσης της διαμάχης για την ιδιοκτησία και την οριοθέτηση. Επίσης, αφορούν στον τρόπο κατασκευής της συναίσθησης φυλετικών ανισοτήτων, στην στάση απέναντι στην κρατική εξουσία και στην αίσθηση του ανήκειν. Τα αποτελέσματα συνοψίζονται στον παρακάτω πίνακα. Το “+” δείχνει την εκδοχή που ενισχύει την συγκεκριμένη θεματική μέσω γλωσσικών χειρισμών συγκεκριμένων όρων στην μετάφραση.

Πίνακας 1. Θεματική επίγνωση στις δύο εκδοχές	KY1	KY2
Ιδιοκτησία, οριοθέτηση και διαμάχη	-	+
Φυλετικές ανισότητες	-	+
Κρατική δύναμη και αίσθηση του ανήκειν	-	+

Σύμφωνα με τον πίνακα, το KY2 δείχνει έντονο ενδιαφέρον να ενισχύσει ορισμένες θεματικές ως κυρίαρχες στην κοινωνικό-πολιτισμική σφαίρα του λόγου, με σκοπό να ενισχύσει την επικοινωνιακή δύναμη του κειμένου.

5. Επίλογος

Όπως προαναφέρθηκε, οι δύο εκδοχές απέχουν 18 χρόνια, διάστημα αρκετό ώστε να έχουν επέλθει αλλαγές στην ελληνική αλλά και στην Νοτιοαφρικανική κοινωνία που ενδεχομένως οι μεταφραστές να έλαβαν υπόψη κατά το κλίμα της εποχής. Όταν έγινε η πρώτη μετάφραση, το 1992, δεν είχαν περάσει ούτε δύο χρόνια από την πτώση του Άπαρτχάιτ και την αποφυλάκιση του Μαντέλα. Μεταφράζοντας ένα έργο προερχόμενο από μια χώρα που προσπαθούσε να συνειδητοποιήσει και να επουλώσει τις πληγές της, η μεταφράστρια κάπως συμβάλλει σε αυτή τη διαδικασία της συγχώρεσης και λήθης. Οι χαρακτήρες παρουσιάζονται γενικά πιο καλοπροαίρετοι και η συναισθηματική τους κατάσταση γενικά φανερώνει ένα αίσθημα απόγνωσης. Ενδεχομένως το επιθυμητό αποτέλεσμα να ήταν η όσο το δυνατόν λιγότερο αρνητικά φορτισμένη αναπαράσταση των διακρίσεων και αντλήψεων και η αποφυγή, όπου αυτό ήταν δυνατό, της έμφασης στην οριοθέτηση και την ιδιοκτησία. Στο ίδιο πνεύμα,

ίσως να απέφυγε όρους που παραπέμπουν σε υποδούλωση ή δουλοπρέπεια ή και σε εκδήλωση αρνητικών συναισθημάτων όπως η οργή ή ο δόλος. Με το πέρασμα σχεδόν δύο δεκαετιών και με τη Νότια Αφρική να έχει ξεφύγει από αυτή τη μεταβατική περίοδο, η δεύτερη μετάφραση ίσως να επεδίωκε να κάνει πιο φανερές κάποιες διαστάσεις των σχέσεων, να τονίσει κοινωνικές αντιθέσεις και ανισότητες.

Κατά την έρευνα εντοπίστηκαν διαφορές στον τρόπο που οι δύο εκδοχές παρουσιάζουν θέματα εξουσίας, οριοθέτησης, σχέσεων μεταξύ λευκών και μαύρων και διαπροσωπικής εγγύτητας. Αυτές οι διαφορές θα μπορούσαν να ερμηνευτούν μέσω κοινωνικό-πολιτικών αλλαγών που φαίνονται στα κείμενα και από τις νόρμες. Ωστόσο, αυτή η υπόθεση χρήζει περαιτέρω έρευνας.

Ηλεκτρονικές πηγές

BookRags. "The Conservationist Summary and Study Guide".

<http://www.bookrags.com/studyguide-the-conservationist/#gsc.tab=0> (πρόσβαση 15 Φεβρουαρίου 2015)

Heywood, Christopher. 1983 *Nadine Gordimer* Profile Books Ltd
Hill, Lisa. 2011 "The Conservationist, by Nadine Gordimer"

<http://anzlitlovers.com/2011/02/10/the-conservationist-by-nadine-gordimer/> (πρόσβαση 15 Ιανουαρίου 2015)

Jordison, Sam. 2008 "Looking back at the Booker: Nadine Gordimer"

<http://www.theguardian.com/books/booksblog/2008/feb/27/lookingbackatthebookernad> (πρόσβαση 15 Ιανουαρίου 2015)

Mangina, Anna. 2013. "Race and representation in the *Heart of Darkness*". Στο Sidiropoulou, Maria (επιμ) *Interlingual Perspectives e-volume*. 171-188. National and Kapodistrian University of Athens, Faculty of English Language and Literature, Meta-Fraseis Programme.

http://en.metafraseis.enl.uoa.gr/fileadmin/metafraseis.enl.uoa.gr/uploads/Maggina_PUBLICATION_2_01.pdf (πρόσβαση 15 Ιανουαρίου 2015)

Medeiros, de Ribeiro Ritalice. *Translational Norms: A prescription?*

Revisiting the concept. Cadernos de Tradução, No.4. (1999)

(πρόσβαση 15 Ιανουαρίου 2015)

Ogungbesan, Kolawole. *Nadine Gordimer's The Conservationist: A Touch of Death*,

<http://journals.hil.unb.ca/index.php/IFR/article/view/13314>

(πρόσβαση 15 Ιανουαρίου 2015)

Για τη συγγραφέα

Η Νιόβη Ολυμπίου είναι πτυχιούχος Πολιτικών Επιστημών από το Πανεπιστήμιο του Έσσεξ, Μεγάλη Βρετανία και κάτοχος διατμηματικού μεταπτυχιακού διπλώματος, με τίτλο «Η Θεωρία και Πράξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων» από το ίδιο πανεπιστήμιο. Κατέχει επίσης το δίπλωμα του Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος Μετάφραση-Μεταφρασεολογία του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Είναι φυσική ομιλήτρια αγγλικής και ελληνικής και επίσης μιλά αφρικάανς, ιταλικά και ισπανικά. Εργάζεται ως καθηγήτρια και μεταφράστρια. Η συμβολή της στον ηλεκτρονικό τόμο *Διαγλωσσικές Προοπτικές* είναι μια επιμελημένη εκδοχή της έρευνάς της στο μεταπτυχιακό μάθημα «Μεθοδολογία Μεταφραστικής Έρευνας», με διδάσκουσα την επιμελήτρια του η-τόμου.